TRADUCERE ŞI GLOBALIZAREA

Asitent universitar Bianca – Oana HAN

Universitatea „Petru Maior “, Târgu- Mureş

Abstract

The present paper intends to view translation in the light of the recent overly-debated phenomenon of cultural and linguistic globalisation and to prove how necessary it is for us to accept this reality. We, thus, wish to draw attention upon this new approach of the issue in question and to the role that the English language is playing within this equation.

Gândirea comună (...)
este opera colosală a traducătorilor.
Fără traducători nu ar exista Europa,
nu ar exista literatura mondială.(...)
Traducătorii sunt de o mie de ori mai importanți
decât deputații din Parlamentul European.
Milan Kundera[1]

Prin punerea alături a celor doi termeni, *traducere şi globalizare*, vom încerca să demonstrăm că traducerea de literatură poate funcționa şi chiar trebuie să funcționeze (conform imperativelor formulate şi în cadrul *Conferinței asupra traducerii literare şi culturii* organizată de Comisia Europeană, 20 aprilie 2009, la Bruxelles) ca liant între culturile lumii, prin mediere lingvistică şi poate asigura trecerea valorilor estetice şi culturale între acestea, precum şi conştientizarea universalului din limbă, care duce, pe de-o parte la particularizarea limbii în contextul lingvistic general, şi pe de altă parte, la căutata şi/sau 'hulita' globalizare cultural- lingvistică.

Vom urmări, aşadar, valorizarea rolului traducerii literare în procesul integrării europene: "De-a lungul secolelor, traducerea literară a jucat în Europa un rol esențial în difuzarea cunoştințelor şi a noilor idei. Ea a reprezentat o deschidere fără egal către alte culturi şi alte moduri de gândire. În acest sens, traducerea literară este un instrument cheie de înțelegere şi comunicare. Traducerea europeană a contribuit în mod decisiv la consolidarea ideii europene. Ea a permis concilierea dintre descoperirea şi respectul diversității, pe de o parte, şi conştientizarea faptului că avem o moştenire culturală comună, pe de altă parte. Ea simbolizează deschiderea către ceilalți. Astăzi, într-un mediu

[1] http://www.atr.org.ro/blog/index.php/citate-si-cugetari-despre-traduceri-si-traducatori/

BDD-A23622 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:50:53 UTC)

globalizat, traducerea literară îşi continuă menirea educativă şi de transmitere a cunoştinţelor şi a curentelor de gândire."[2]

Considerăm că fenomenul traducerii se poate bucura, astfel, de o abordare mai nouă, cea conform căreia aceasta este percepută drept o formă de globalizare cultural-lingvistică. Pentru a înțelege în ce sens vedem legătura dintre fenomenul traducerii şi cel al globalizării, credem că s-ar impune, pentru început, o clarificare a acesteia de pe urmă. Propunem, pentru aceasta, o explicație prin filonul termenului cultură, căci acesta pare să fie în măsură să sprijine demonstrația noastră.

Termenul 'globalizare' a apărut la sfârşitul anilor '60 şi a fost lansat de un specialist canadian în teoria mijloacelor de comunicare în masă, profesorul Marshall McLuhan, Universitatea din Toronto şi specialistul american în 'problemele comunismului', Zbigniew Brzezinski, Universitatea Columbia. McLuhan a extrapolat lecțiile războiului din Vietnam şi a lansat expresia 'sat global'. Termenul de globalizare a intrat în dicționar prima dată în 1961.

În literatura de specialitate există numeroase opinii formulate în jurul acestui fenomen contemporan. Ne vom opri în continuare asupra câtorva dintre acestea, pe care le considerăm sugestive. "Lumea devine tot mai mult un supermarket global (din engleză 'a global shopping mall') în care ideile şi produsele pot fi găsite peste tot în acelaşi timp.[3] Transpare deja ideea de cuprindere, de atingere a cât mai multor arii de activitate, de împletire a lianelor care compun rețeaua pe care se formează ceea ce numim cultura unui popor. În viziunea noastră, traducerea este o unealtă care înlesneşte, facilitează întrepătrunderea valorilor, astfel încât rețeaua să se bucure de participarea şi contribuția a cât mai multe 'părți de cultură' care vor duce la formarea întregului.

Indiferent care ar fi semnificația cauzală şi practică a fenomenelor discutate, se pare că "una dintre cele mai direct percepute şi trăite forme ale globalizării este cea culturală".[4] Să observăm, însă, că modalitatea în care s-a ajuns să se fie percepută şi conceptualizată cultura s-a modificat, odată ce s-a pus problema în termenii globalizării, de vreme ce cultura a fost, pentru multă vreme, asociată ideii unui punct spațio-temporal fix (vezi cultura unui anumit popor, cultura unei anumite perioade istoric determinate). Aici apare îndreptățita întrebare: Oare promite modernitatea globală să ne ofere o cultură globală? Într-un anumit sens se poate susține că există deja o astfel de cultură.

[2] http://www.atr.org.ro/blog/index.php/tag/traducere-literara/
[3] Bari I., *Probleme globale contemporane*, Ed. Economică, Bucureşti, 2003, p.36, citat de pe http://facultate.regielive.ro/proiecte/comunicare/cultura_contemporana_intre_globalizare_si_identitate_culturala-63881.html
[4] D.Held, A. McGrew, D.Goldblatt, J.Perraton, *Transformări globale. Politică, economie şi cultură*, Ed., Polirom, Iaşi, 2004, p. 372.

BDD-A23622 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:50:53 UTC)

După cum scrie Ulf Hannerz, "există în prezent o cultură mondială, dar e indicat să înțelegem ce înseamnă asta. Omogenizarea completă a sistemelor de semnificație şi expresie nu a avut loc încă şi nici nu pare să se întrevadă în viitor. Dar lumea a devenit o rețea de relații sociale şi, între diferitele sale regiuni, există o circulație a sensurilor tot aşa cum există circulația oamenilor şi a bunurilor"[5] Hannerz sugerează că există acum o globalizare a culturii în sensul de conexitate complexă. Acest context al integrării practicilor şi experiențelor culturale în rețea, în întreaga lume, poate fi înțeles ca reprezentând o cultură mondială. Acest sens trebuie să fie diferențiat de cel mai larg utilizat, conform căruia cultura globală e înțeleasă ca sistem unic, omogenizat, de semnificații.

Cultura globală "echivalează cu apariția unei singure culturi, care să-i cuprindă pe toți locuitorii lumii şi care să înlocuiască diversitatea sistemelor culturale de până acum".[6] În mod evident, o astfel de cultură nu a apărut încă şi nu se poate afirma cu certitudine că va apărea vreodată. Desigur, ideea unei culturi globale nu a devenit posibilă doar în zilele modernității globale. Enunțurile culturale, marile texte pot depăşi granițele lingvistice şi politice, civile şi culturale cu condiția să fie traduse în limbile comunităților culturale interesate, după cum se arată pe un site[7] preocupat de problema globalizării culturale.

Acesta ar fi contextul în care înțelegem să plasăm discuția noastră. Pentru a folosi un termen modern, globalizarea este ca un fel de 'puzzle', literar, în ce ne priveşte, al cărui element unificator este tocmai procesul traducerii. În sprijinul acestei idei vine şi aserțiunea lui Leonard Orban, comisar european pentru multilingvism,[8] „Traducerea ocupă un loc aparte în universul multilingvismului. Prea des uitată sau insuficient prețuită, traducerea constituie veriga de legătură dintre culturi şi dintre diverse limbi. Traducerea este codul de acces la o veritabilă comoară a lui Ali Baba, cuprinzând culturile lumii, inteligența şi cunoaşterea umană în toată varietatea lor. Traducerea este o metodă de neînlocuit pentru schimburi personale, culturale, sociale sau economice. (…) Literatura şi traducerea reprezintă o deschidere către lume, facilitând circulația scrierilor, ideilor şi culturilor. Traducerea literară este ea însăşi o formă de creație. Este o artă de bijutier al dialogului între culturi."

Într-o întâlnire-dezbatere cu titlul *Globalizare şi identitate culturală*[9] desfăşurată în 2002, la Bucureşti, eveniment organizat de Fundația "Noua Românie", Fundația Națională pentru Ştiință şi Artă, precum şi de către Comitetul Național UNESCO pentru dezvoltare

[5] U. Hannerz, *Cosmopolitans and Locals in World Culture*, Featherstone, Londra, 1990, p. 237.
[6] J. Tomlinson, *Globalizare şi cultură*, Editura Amarcord, Timişoara, 2002, p. 105.
[7] http://209.85.129.132/search?q=cache:hQLIIvNo-oMJ:www.biblioteca.ase.ro/downres.php%3Ftc%3D6940+globalizare+culturala&hl=ro&ct=clnk&cd=1&gl=ro
[8] http://ec.europa.eu/commission_barroso/orban/news/docs/speeches/090420_Brussels_conference/Conference_on_translation_opening_speech_RO.pdf.
[9] http://www.nouaromanie.ro/romania%20si%20ue_files/globalizare%20si%20identitatea%20culturala.htm

BDD-A23622 © 2009 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:50:53 UTC)

culturală, s-au pus în discuție aspecte care ar putea contura un cadru propice înțelegerii noastre cu privire la tema în discuție.

Preocuparea pentru problematica globalizării culturale, privită din perspectivă generală, nu este una nou apărută, aşa cum se arată şi în intervenția academicianului Florin Filip „Cred că problema nu este nouă – globalizare sau mondializare versus identitate culturală sau națională. Ea (...) datează din antichitate. Marc Aureliu, primul cosmopolit al lumii, (...) spunea: 'sunt mândru că sunt cetățean al Romei şi sunt bucuros că aparțin acestui cosmos'. Putem s-o folosim invers. Putem să acceptăm globalizarea dar să fim în acelaşi timp mândri că aparținem acestei națiuni. Pe de altă parte, globalizarea nu implică neapărat o uniformizare sau unificare"[10] ci o abordare a problemei dintr-o perspectivă panoramică, mai cuprinzătoare, care să fie capabilă să creeze un cadru spațio-temporal propice evoluției şi îmbogățirii cultural lingvistice.

Aşadar, nu problematica legată de globalizarea cultural-lingvistic-literară este una nouă, cât abordarea pe care noi o propunem, căci alegem să percepem globalizarea drept o încercare de aducere la acelaşi numitor a formelor literare, prin intermediar lingvistic. Adică, o transportare a valorilor literare a unei națiii în afara zonei de incidență directă a limbii acesteia prin intermediul unei limbi care are această 'putere' de acțiune. Traducerea dintr-o limbă în alta devine acea legătură între forme de cultură diferite, care, desigur, nu va periclita identitatea națională. Acest mediu, reprezentat de actul traductiv, va veghea la o bună împărtăşire a valorilor, căci, aşa cum am mai arătat în intervenții anterioare, nu se urmăreşte o distrugere a 'corolei de minuni' presupusă de trecerea valorilor dintr-o limbă aparținând unei culturi în alta, ci, o îmbogățire valorică.

Văzut prin prisma globalizării, considerăm că fenomenul traductiv nu trebuie, aşadar, perceput asemeni unui 'tăvălug' distrugător al identității culturale, sau a unui agent care aruncă valorile unui popor într-o nemeritată uitare, ci, din contră, alegem să considerăm traducerea drept un facilitator al înțelegerii Celuilalt, al pătrunderii în lumea Celuilalt, ceea ce nu poate însemna decât o îmbogățire pe toate planurile.

În acest context găsim interesantă părerea lansată şi de Cătălin Țârlea[11] „Noi ştim să importăm foarte rapid valori culturale, uneori meritorii, uneori de bun augur pentru construcția noastră spirituală. Nu spun că tot ce vine din afară este negativ, din contră, importăm cu uşurință, poate cu prea mare uşurință ar spune unii, dar cu uşurință pozitivă. Imităm rapid şi ne sincronizăm foarte rapid dacă mă gândesc la teoria lovinesciană, din păcate nu ştim să exportăm, exportăm extrem de greoi, nu găsim niciodată modalitățile de export

[10] idem
[11] idem

BDD-A23622 © 2009 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:50:53 UTC)

eficiente şi valorile noastre culturale rămân aici. Cred că una din temele de meditaţie ale societăţii culturale româneşti, ar trebui să fie aceasta. Mă întreb dacă nu cumva identitatea culturală a noastră s-ar conserva şi s-ar păstra mai bine dacă am şti să depistăm metodele eficiente de a o exporta, de a o face vizibilă şi activă în alte culturi. În sensul acesta cred că ar trebui să profităm de avantajele globalizarii."

E de bun augur faptul că există oameni de cultură care înţeleg că mondializarea în cultură obţinută, aşa cum încercăm să demonstrăm, prin traduceri literare dintr-o limbă în alta, are, totuşi, efecte benefice asupra tezaurului literar al unui popor. Ne amintim aici de deja celebra aserţiune a lui Kogălniceanu 'Traducţiunile nu fac o literatură' şi înţelegem atât de unde convingerea şi înverşunarea cu care acesta îşi susţinea ideea, cât şi proba realităţii care o contracarează. Într-o lume ca cea de azi, onorabilul Kogălniceanu ar rămâne fără argumente, căci tendinţa de dezvoltare a culturii este una galopantă, iar o literatură care refuză traduceri din sau în limbi străine, şi alege să se claustreze, este supusă pierzaniei.

„În disputa dintre Kogălniceanu, care socotea traducerile păgubitoare pentru duhul naţional, şi Heliade care le înţelesese rolul, experienţa a demonstrat că autorul 'Zburătorului' era cel care avea dreptate. Istoria a confirmat faptul că întotdeauna culturile naţionale au fost ameninţate de osificare şi cădere în provincialism în fazele de claustrare forţată nu în epocile generoase de deschidere."[12] Credem că suntem datori să înţelegem şi teama lui Kogălniceanu cu privire la pericolul presupus de traduceri literare din şi în toate sensurile şi limbile, pericol care, desigur impune o serie de măsuri de siguranţă, care se referă la încurajarea traducerilor pertinente de autori valoroşi din şi într-o cultură, deci o triere atentă în cursul actului traductiv.

Desigur că exagerările nu sunt încurajate, aşadar, nu traducem tot, numai să etalăm deschidere, dar nici nu refuzăm, defensiv, tot. Să reţinem şi continuarea aricolului lui Romul Munteanu, care vine să completeze ideea discutată: „nici un scriitor autentic, de o valoare certă, mai mare sau mai mică, nu câştigă în proporţii prin absenţa posibilităţii de comparare cu alţi scriitori din alte ţări şi nici o cultură, oricât de bogată ar fi, nu poate satisface toate exigenţele publicului numai prin scrierile pe care le-a produs."[13] Deducem de aici că traducerile devin, astfel, un filon prin care se produce o îmbogăţire a bagajului literar al unui popor, o cale de facilitare a schimbului de idei în slujba progresului. Interesant de observat cum traducerea capătă valenţe duble, de integrare şi delimitare, adică de apropiere a valorilor

[12] Romul Munteanu, *Cultura naţională şi traducerile*, din România Literară XIII, nr.25/1980, p.20
[13] idem

BDD-A23622 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:50:53 UTC)

culturale străine şi de producere, prin diferențiere a valorilor proprii, după cum notează şi Dan Culcer[14].

Aşa cum am mai afirmat, fenomenul traducerii ar putea duce la împlinirea unui vis existent într-o formă sau alta în orice context cultural, aşadar şi în cel românesc. Ne referim la „visul de a alcătui o bibliotecă totală ce ar constitui, prin acumulare, Cartea, acea rețea ramificată la infinit şi formată din traducerile tuturor operelor în toate limbile, cristalizându-se într-un soi de bibliotecă universală de unde vor fi fost şterse intraductibilitățile de tot felul. Acest vis, care ar fi şi cel al unei raționalități în totalitate eliberată de constrângerile culturale şi de limitările comunitare, vis al omnitraducerii, şi-ar propune să satureze spațiul comunicării interlingvistice şi să compenseze lipsa unei limbi universale."[15]

În literatura română acest aspect a fost deja semnalat odată cu lăudabila intenție a lui I. H. Rădulescu, ce împreună cu paşoptiştii, a propus şi sprijinit un proiect prin care se dorea o „ridicare culturală a poporului" prin programul „Biblioteca Universalis". Aceasta demonstrează, aşadar, conştiința pe care propunătorii acestuia, oameni de carte, au avut-o şi anume că este foarte important ca o literatură, prin reprezentanța operelor sale literare, să fie cuprinsă în circuitul universal, ceea ce-i va asigura recunoaşterea pe acest plan. Pe de altă pate, tot în acest sens, pare să fie esențial şi „momentul în care o carte, o operă literară pe care universalitatea şi-a pus pecetea ei, intră, prin traducere, în circuitul național al unei literaturi. (...) cu cât întră mai repede, fericită fiind condiția de universalitate, cu atât înfluența ei este mai mare şi mai fertilă,"[16] cu atât mai mult cu cât „nici o literatură nu şi-a afirmat universalitatea pornind exclusiv de la originalitatea ei".[17] Mai mult, acelaşi autor este convins că „fără traduceri nici o literatură națională, indiferent dimensiunea ei temporală, spațiul pe care ființează şi valorile pe care le-a produs, nu se poate manifesta în totala ei plenitudine."[18]

Aceasta se constituie într-o ambiție a omului căruia nu-i mai convine izolarea, nu-i mai ajunge spațiul limitat în care se găseşte şi tinde să cunoască dincolo de acesta, pe orice filieră, prin lectura în traducere, prin abordarea oricăror forme de acces la Celălalt. „Este utopia fermecată, datorită căreia avem cu toții acces la marile texte ale omenirii, este utopia în care trăim, şi pe care o întreținem continuând să traducem."[19]

Preocuparea pentru problematica globalizării este una acută în lumea de azi, în care evenimente care au loc într-un colț al ei pot afecta o jumătate de glob. Se recunoaşte, însă, că

[14] În *Comunicare şi traducere* din Vatra XV, nr. 6/1985, p.6
[15] Paul Ricoeur, *Despre traducere*, Ed. Polirom, Iaşi, 2005, pp. 73-74
[16] Darie Novăceanu, în *Condiția şi virtuțile traducerilor,* din România Literară XIII nr 24, 1980
[17] idem
[18] idem
[19] Marina Vazaca, în *Prețul dorinței de a traduce*, din România Literară, nr. 8/29 feb. 2008, p. 3

BDD-A23622 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:50:53 UTC)

pentru moment este dificil să vorbim cu oarecare certitudine despre efectele de lungă durată ale procesului de globalizare asupra comunității internaționale dar, chiar şi acum, este clar că procesul de globalizare are atât un impact pozitiv, cât şi unul negativ. Partea pozitivă a acestui proces este că va spori interacțiunea dintre țări, care la rândul ei deschide noi posibilități pentru dezvoltarea civilizației umane. Intensificarea schimburilor de orice fel, facilitarea contactelor interumane, familiarizarea cu culturile altor popoare sunt, cu siguranță, benefice pentru omenire.[20]

În altă ordine de idei, putem intui şi efectele negative pe care globalizarea le-ar putea avea asupra omenirii. Să nu uităm că s-au înregistrat destule reacții negative în lume vis-a-vis de fenomenul în cauză. Putem înțelege de ce o abordare puțin diferită ar putea cauza reacții de apărare din partea celor care simt că identitatea lor națională este pusă în pericol. Aşa cum arăta în intervenția sa academicianul Florin Filip, „globalizarea nu implică neapărat o uniformizare sau unificare", sau cel puțin nu una până la anulare a valorilor naționale. Considerăm că totul ține de o corectă abordare a fenomenului, de înțelegerea faptului că, deşi există numeroase opinii contra curentului, fenomenul este o realitate care trebuie 'gestionată' corespunzător, căci, oricum această realitate se va desfăşura într-o manieră sau alta, iar o respingere, negare sau ignorare a ei nu duce la anularea sa.

Ceea ce dorim să accentuăm aici, idee deja lansată într-o intervenție anterioară, este convingerea că traducerea pare a fi singura cale de a „uni" toate celelalte culturi, pentru a atinge idealul de rețea culturală, globalizare culturală prin care, încă o dată, înțelegem o colaborare între toate formele valoroase de cultură care îşi pun amprenta asupra artei unui popor. Este destul de clar că întotdeauna vor exista mai multe popoare, care vorbesc mai multe limbi, aşadar adevărul din spatele noțiunii „turn Babel" devine foarte evident, rămânând mereu actual.

Din cauza complexității pe care o presupune, a disputelor pe care implicit le stârneşte, problematica lingvistică va rămâne mereu una de actualitate. Indiferent cât şi dacă va mai evoula, lumea nu va putea ajunge vreodată să se manifeste într-o singură limbă. Cu toate acestea, suntem de părere că acest lucru nu reprezintă un desiderat al celor care susțin, totuşi, instalarea sau acceptarea unei limbi drept limbă de circulație internațională. Însă, credem că şi cel mai îndârjit partizan al limbii naționale ar trebui să înțeleagă faptul că literaturii naționale a unui popor i s-ar face un mare deserviciu limitând-o doar la propria-i limbă.

[20]conform http://facultate.regielive.ro/proiecte/comunicare/cultura_contemporana_intre_globalizare_si_identitate_culturala-63881.html

BDD-A23622 © 2009 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:50:53 UTC)

În acelaşi timp, putem înţelege o nevoie subconştientă de stabilire a unei singure limbi drept o soluţie salvatoare. Astfel, Rosenzweig[21] susţinea: "există o singură limbă. Nu există particularităţi lingvistice ale uneia care, fie chiar în dialecte, limbajul copiilor sau în jargoane, să nu poată fi identificate, măcar în germene în toate celelalte. Pe această unitate esenţială a tuturor limbilor şi pe înţelegerea general omenească ce se întemeiază pe această unitate se bazează posibilitatea şi misiunea traducerii, putinţa, legitimitatea şi necesitatea ei. Se poate traduce, pentru că în orice limbă este conţinută, virtual, oricare alta; este permis să traduci dacă această posibilitate se realizează prin desţelenirea unor asemenea teritorii lingvistice; şi trebuie să se traducă pentru ca să vină acea zi a armoniei limbilor care poate creşte numai în fiecare, individual şi nu în spaţiul gol dintre ele."

Aşadar, până când şi dacă această zi a armoniei lingvistice să devină realitate, înţelegem necesitatea stabilirii unor limbi, să le zicem, unificatoare, care să aibă capacitatea de a îndeplini rolul de mediator între diferite forme de cultură de orice fel. După toate aparenţele, engleza este, la această oră, incontestabil, în fruntea ierarhiei, fiind folosită în toată lumea în toate formele sale: scrisă, vorbită, formală, informală şi sub forma registrelor specializate: economic, juridic, tehnic, jurnalistic. A devenit lingua franca prin excelenţă şi continuă să-şi întărească această dominaţie printr-un proces de autoconsolidare. A ajuns limba centrală a comunicaţiei internaţionale în domeniul afacerilor, politicii, administraţiei, ştiinţei şi în lumea academică, fiind în acelaşi timp şi limba dominantă a publicităţii globale şi a culturii populare, după cum afirmă David Crystal.[22]

În acest context, ne interesează mai mult un anume aspect al dominaţiei limbii engleze, şi anume traducerea de carte. "Într-un anumit sens, această dominaţie nu surprinde deloc. După cum arată destinul celorlalte limbi, utilizarea unei limbi se află în strânsă legătură cu ritmurile puterii. Engleza este limba maternă a celor două puteri hegemonice moderne, Marea Britanie şi SUA. Mai mult, această putere este exercitată în toate domeniile vieţii omeneşti: economic, politic, militar şi nu în ultimul rând, cultural."[23] Este vorba aici de o acceptare a realităţii în care trăim azi, ca făuritori şi, în acelaşi timp, rezultat al acesteia, căci lumea în care ne manifestăm ca naţie şi individ este cea care ne-a format şi care continuă să ne condiţioneze acţiunile, opţiunile.

Trebuie să recunoaştem, aşadar, că din avida dorinţă de cunoaştere am devenit sclavii suveranităţii unei limbi-puteri, sclavie pe care o acceptăm, asiguraţi fiind că este singura cale

[21] Fr. Rosenzweig, Nachwort zu Jehuda Halevi, în *Traducerea – pro şi contra* din Orizont literar 31 nr. 25/1980, pg. 8
[22] D. Crystal, *The Cambridge Encyclopedia of Language*, Cambridge Univeristy Press, 1987, p. 358.
[23] D.Held, A..McGrew, D.Goldblatt, J.Perraton, op.cit., p. 391.

BDD-A23622 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:50:53 UTC)

de acces la valorile lumii, pe care le vrem ştiute. A ajuns să nu ne mai deranjeze a lectura, deci a accesa, o carte, deci o lume străină în varianta ei tradusă, căci, în toată complexitatea sa, individul este totuşi limitat şi ne complacem în a descifra lumi în limbi de tranziție, de prezentare, fără a considera aceasta a fi o slăbiciune a umanității. Aşadar, nu considerăm fenomenul a fi unul defavorabil, atâta timp cât ne asigură o 'bază de date' accesibilă.

Implicit se va pune problema modificărilor pe care traducerile în engleză, dacă tot am admis că acum 'trendul' este în favoarea acestei limbi, vor fi cauzate la nivel de vocabular. Astfel, nu putem să nu semnalăm fenomenul globalizării şi la acest nivel: ca o consecință a dezvoltării tehnologiei informației, suntem martorii unei avalanşe de termeni care sunt folosiți în multe limbi în variata englezească. Astfel, termeni ca: *business, dealer, computer, happy end, marketing, management, manager, printer, know-how, target, item, trend* – sunt folosiți azi fără a-i mai traduce. Putem numi această invazie de termeni din limba engleză "globalizarea vocabularului".

Desigur că şi această problemă, a dominației unei limbi şi amenințarea la adresa diversității lingvistice, e legată de o altă problemă mai generală, cea a 'imperialismului cultural': ideea că o cultură poate fi o cultură hegemonică. Această construcție pesimistă a ideii de cultură globală predomina la sfârşitul secolului XX. Într-adevăr, teoria imperialismului cultural poate fi considerată una dintre cele mai timpurii teorii ale globalizării culturale. După cum scria Jonathan Friedman, discursul imperialismului cultural de la sfârşitul anilor '60 avea tendința să pregătească terenul pentru receptarea critică a globalizării în sfera culturală, prezentând procesul ca pe un "aspect al naturii ierarhice a imperialismului, adică hegemonia din ce în ce mai mare a anumitor culturi centrale, difuziunea valorilor, a bunurilor de consum şi a stilurilor de viață americane".[24]

Nici printre reprezentanții culturii române această problemă n-a rămas fără ecou. Astfel, academicianul Eugen Simion[25] este preocupat de acest aspect lingvistic: „Problema devine mai dilematica când este vorba de cultură, de limbă. Ce facem cu poeții noştri, ce facem cu valorile noastre, acelea bune, sănătoase, acelea care țin, care ne-au format în istorie şi care ne leagă de ceva aici? Aici răspunsurile nu mai sunt atât de simple şi nici opțiunile noastre nu mai sunt atât de clare. Ce se întâmplă cu limba română? Vom vorbi toți aceeaşi limbă? Sunt unii oameni care cred sincer acest lucru. Pentru susținerea ideii sale, academicianul citează un exemplu găsit într-o scriere a unui istoric al limbilor. El spunea că sunt cam 3.500 de limbi vorbite astăzi pe pământ, 3500 de limbi care au mai mult de 100 de

[24] J. Friedman, *Cultural Identity and Global Process*, Sage, Londra, 1994, p. 195.
[25] citat de pe http://www.nouaromanie.ro/romania%20si%20ue_files/globalizare%20si%20identitatea%20culturala.htm

BDD-A23622 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:50:53 UTC)

vorbitori. În 200 de ani, spunea acel istoric, nu vor rămâne decât 3 limbi, în aceasta ordine: chineza, spaniola şi engleza.

Dacă aşa va fi sau nu, rămâne de văzut. Indiferent care ar fi limba sau limbile (mai mult sau mai puțin) unanim recunoscute a primi atributul de suveranitate, prin faptul că se constituie în limba mediatoare prin traducere între literaturi, credem, asemeni lui Umberto Eco în noul studiu *A spune cam acelaşi lucru*[26], că problematica se cere abordată prin prisma *negocierii*. Întotdeauna va fi nevoie de o astfel de abordare în momentul efectuării unei traduceri, deci, a transportării semnificatului şi semnificantului dintr-o limbă, implicit cultură, în alta. Umberto Eco este de părere că această artă a negocierii implicită, iată, fenomenului de traducere, trebuie pusă în relație cu fenomenele globalizării care „plasează într-un contact reciproc tot mai aprofundat grupuri şi indivizi aparținând diverselor limbi (...)". Astfel, prin prisma negocierii, înțelegem prin ‚a traduce' „mecanismul interior al unei limbi şi structura unui anumit text din acea limbă" urmat de construirea unei „copii a mecanismului textual, care, dintr-o anumită perspectivă să poată produce efecte asemănătoare asupra cititorului, atât în plan semantic şi sintactic, cât şi în cel stilistic, metric, fonosimbolic, precum şi efectele sentimentale spre care tindea textul sursă."[27] Am ajuns din nou la mult dezbătuta dihotomie fidelitate vs. trădare, căci, prin traducere vom negocia, iată, cât şi cum se va transpune textul original în text țintă.

Odată ce am acceptat ideea conform căreia negocierea este parte a procesului traductiv, considerăm că este important să subliniem faptul că aceasta este condiționată de mai mulți factori. Parte au fost cuprinşi mai sus, însă credem că numai într-o manieră oarecum limitată. Astfel, într-o traducere se va negocia timpul în care aceasta se produce, limbile din şi în care se va efectua, publicul căruia i se adresează traducerea, ba chiar şi aspecte materiale, legate de editură, etc. Aşadar, o traducere este un produs finit, rezultat al unui proces foarte complex, care este implicat şi condiționat de o serie de factori.

Să nu pierdem din vedere faptul că negocierea poate fi un aspect caracteristic lumii în care trăim, o lume capitalistă, în care dacă individul nu se ştie descurca, are numai de pierdut. Cum am putea, astfel, aborda această problemă fără a atinge o altă implicită controversă, cea pierderilor şi/sau câştigurilor care apar în procesul traductiv? În toată literatura de specialitate suntem avertizați de acest pericol, al modificării în bine sau în rău al unui text în timpul traducerii. Ba mai mult, peste tot ni se atrage atenția să nu cădem în ispita de a îmbunătăți un text original când suntem puşi în situația de a-l traduce, să nu mai vorbim de pericolul de a-l ‚strica' printr-o traducere nefericită. Însă lucrurile nu sunt atât de clare şi de curate precum

[26] Umberto Eco, *A spune cam acelaşi lucru, Experiențe de traducere*, Ed. Polirom, 2008, pp.17-19
[27] Idem, pg.17

BDD-A23622 © 2009 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:50:53 UTC)

sfaturile sau regulile de care suntem întâmpinați când deschidem un tratat de traducuologie. Practica traducerii arată cum traducătorii se întâlnesc cu o serie nesfârşită de probleme, datorate ambiguităților care se ivesc în momentul în care se activează ecuația text original – traducător – text țintă, ecuație condiționată, aşa cum am mai arătat, de multe aspecte.[28]

Oricum am pune problema, un lucru este sigur: în urma operațiunilor traductive care, iată, generează atâtea controverse, se pare că toți factorii implicați au numai de câştigat. Toate aspectele controversate nu fac decât să întărească ideea importanței pe care fenomenul traducerii o ia în contextul socio-cultural-lingvistic, a interesului pe care subiectul în discuție pare să-l fi ridicat printre specialiştii care au întors problema pe toate părțile. Indiferent dacă părerile lor au fost sau nu congruente, se pare că opinia conform căreia o traducere poate fi percepută drept o formă de îmbogățire, din mai multe puncte de vedere, este una qvasiunanimă. „Supunerea materiei lexicale voinței şi talentului unui traducător avizat a fost totdeauna un câştig pentru cultura limbii şi pentru lărgirea ariei semantice a vechiului tezaur, orice traducător aducând un anumit număr de termeni noi impuşi de continua înnoire a conceptelor, a civilizației, a limbajului internațional. Se operează astfel, în traduceri, asimilări în două direcții esențiale pentru dezvoltarea tezaurului expresiv al limbii naționale: cantitativ – prin acumulări de termeni noi, prin actualizarea de cuvinte uitate (...); calitativ – prin crearea semnificațiilor figurate, plasticizând ideea prin conotații capabile să dea relief mai viu contextului, înnobilând limbajul literar al traducerii (...).”[29]

Bibliografie

- Baconsky, R., Gouadec, D., Lascu, Ghe. *Teritorii actuale ale traducerii*, Editura Echinox, Cluj Napoca, 2002
- Baker, M. *In other words*, London and NY: Routledge Publishing House, 2002
- Bell, R., *Teoria şi practica traducerii*, Editura Polirom, Iaşi, 2002
- Croitoru, E. (coordonator), *English through translations*, *Interpretation and translation oriented text analysis*, Editura Fundației Universitare „Dunărea de Jos”, Galați, 2004
- Crystal, D. *The Cambridge encyclopedia of language*, Cambridge Univeristy Press, 1987
- Dumitru, R., *Translation theories and practice,* Editura Institutului European, Iaşi, 2002

[28] În partea a 4-a a tezei, dedicată dimensiunii practice a traducerii vom încerca să demonstrăm aspecte legate de aceste probleme

[29] Gh. Bulgăr, în *Interferențe culturale în arta traducerii*, din România literară XVIII, nr. 21/1984, p. 3

BDD-A23622 © 2009 Editura Universității „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:50:53 UTC)

- Eco, U. *În căutarea limbii perfecte*, Editura Polirom Iaşi, 2002
- Eco, U. *A spune cam acelaşi lucru, Exerciţii de traducere,* Editura Polirom, Iaşi, 2008
- Fejes, D. *Fiecare traducere e o provocare*, in România Literară, 16/2006
- Friedman, J. *Cultural identity and global process*, Sage, Londra, 1994
- Hannerz, U. *Cosmopolitans and locals in world culture*, Featherstone, Londra, 1990
- Held D., McGrew, A., Goldblatt, D., Perraton, J. *Transformări globale. Politică, economie şi cultură*, Ed., Polirom, Iaşi, 2004
- Hervey, S., Higgins, I. *Thinking translation,* Routledge, London and New York, 1992
- Ionescu, T. *Ştiinţa şi/sau Arta traducerii*, Editua Limes, Cluj-Napoca, 2003
- Levițchi, L., *Manualul traducătorului de limba engleză,* Editura Teora, Bucureşti, 2001
- Mavrodin, I. *Despre traducere, literal şi în toate sensurile*, Editura Scrisul Românesc, Fundaţia Editura Craiova, 2006
- Novăceanu, D. *Condiţia şi virtuţile traducerilor,* din România Literară XIII nr 24, 1980
- Tomlinson, J. *Globalizare şi cultură*, Editura Amarcord, Timişoara, 2002,
- Vazaca M. *Preţul dorinţei de a traduce*, în România Literară, nr. 8/2008

Resurse Internet

- http://www.atr.org.ro/blog/index.php/citate-si-cugetari-despre-traduceri-si-traducatori/
- http://www.atr.org.ro/blog/index.php/tag/traducere-literara/
- http://facultate.regielive.ro/proiecte/comunicare/cultura_contemporana_intre_globalizare_si_identitate_culturala-63881.html
- http://209.85.129.132/search?q=cache:hQLIIvNo-oMJ:www.biblioteca.ase.ro/downres.php%3Ftc%3D6940+globalizare+culturala&hl=ro&ct=clnk&cd=1&gl=ro
- http://ec.europa.eu/commission_barroso/orban/news/docs/speeches/090420_Brussels_conference/Conference_on_translation_opening_speech_RO.pdf.
- http://www.nouaromanie.ro/romania%20si%20ue_files/globalizare%20si%20identitatea%20culturala.htm

BDD-A23622 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:50:53 UTC)